

ZGODOVINA NOVINARSTVA IN MEDIJEV

Poročilo 2

Polstrukturiran intervju

S. H.

G. P.

M. V.

U. Z.

Novinarstvo, 1. letnik, redni študij.

Ljubljana, 9. maj 2011

1. Proces/način dela

Kako je potekalo novinarsko delo? Kakšne metode so uporabljali? Kdo je imel največjo moč v procesu dela?

Na začetku je bila tehnologija bistveno drugačna. Pisali so na počasne pisalne stroje, na daljavo pa so tekste oddajali s teleprinterji, ki so sedaj povsem zatonili v pozabo.

Dela je bilo precej manj, prav tako je bilo manj časopisnih strani. Kljub vsemu so bili profesionalni standardi višji od današnjih. Uredniki so delali z mladimi novinarji in z njimi hodili na teren. Takrat, po besedah novinarke večera Melite F. Hajnšek, o dogodkih, ki so se dogajali, ni mogel kdorkoli "s ceste" objavljati karkoli kjerkoli.

Tedaj je bilo najlažje delo dobiti v časopisni hiši. Takratna zaposlitev je bila predvsem zaposlitev za nedoločen čas in tako je bila tudi socialna varnost bistveno večja. V primerjavi z današnjimi časi, so bili novinarji takrat v boljšem položaju od današnjih novinarjev, saj jim ni potrebno odpirati svojih medijskih hiš (s. p.-ja).

Metode dela se niso bistveno razlikovale od današnjih metod. Novinarji so na terenu z diktafoni pobirali izjave in se udeleževali novinarskih konferenc. V 90-ih letih 20. stoletja še ni bilo interneta, ki bi jim omogočal lažji in hitrejši dostop do podatkov.

Tako kot danes je imel največjo moč v procesu dela urednik, kateremu so sledili uredniki za posamezna področja.

2. Viri

Kdo so bili ključni viri?

Ključni viri so se razlikovali glede na področje o katerem so pisali. Navadno so bili ključni viri tudi uradni viri, se pravi predvsem politiki, direktorji podjetij in zaposleni pri odnosih z javnostmi.

Viri so se spreminjali skozi čas. Tako so neuradni viri, postajali uradni. Z razvijanjem PR oddelkov v vseh institucijah pa se je spremenilo veliko stvari. PR-ji onemogočajo neposredno komunikacijo in manipulirajo z novinarji, vsaj po mnenju Melite F. Hajnšek.

3. Norme in pravila

Kakšna pravila in norme so veljale za oblikovanje prispevkov? Kdo jih je določil?

Prispevki so morali biti, tako kot danes, verodostojni, resnični, profesionalni, jasni in slogovno urejeni. Informacije so morale biti preverjene, etično neoporečne in niso smele biti negativno nastrojene oziroma niso smele hujskati ljudi proti ljudem ali pa stvari, o kateri so pisali novinarji.

Norme so določali uredniški odbori in vodstva medija, pomembna pa so bila tudi cehovska pravila. Pri določanju norme je bila pomembna tudi etika, kar je, po mnenju novinarke, danes najbolj problematično.

4. Novinarske vrednote

Na podlagi česa so se odločili, kaj bodo objavili? Kdo je odločal o objavi?

Odločali so se na podlagi verodostojnosti, kredibilnosti, profesionalnosti, avtentičnosti, kakovosti in primernosti.

O temah so se dogovorili na uredniških sejah, vsak urednik pa je odgovarjal za standarde objave v svoji redakciji. Vse skupaj se je usklajevalo dvakrat na dan, kjer so teme dneva podebatirali, jim določili komentarje, stalne rubrike, uvodne teme in avtorje.

5. Kakovost

Kaj je veljalo kot kakovosten novinarski prispevek?

Kakovosten novinarski prispevek je moral biti, kot je že omenjeno zgoraj, verodostojen in kakovosten.

Moral je vsebovati preverljive informacije, zanesljive vire in kakovostni jezik in slog.

Konec 90. let je bila prisotnost fotografije bistveno manj pomembna kot danes. Po mnenju novinarke, se danes časopisne hiše preveč ukvarjajo z izgledom revije kot pa z vsebino samo. Strani se čedalje bolj spreminjajo v albume s fotografijami, daljši in poglobljeni teksti pa so pogosto izrinjeni.

6. Pritiski

Kakšne pritiske so doživljali?

V 90. letih 20. stoletja novinarji niso doživeli nobenih občutnih pritiskov. Po informacijah, ki nam jih je dala novinarka Večera, so jim kakšen članek že zavrnilo oziroma "pustili v predalu".

Danes je kaj takega nemogoče, vsaj po mnenju novinarke. Objavlja se vse, cenzura pa je bolj prikrita in izražena predvsem v tem, da se o nekaterih temah ne piše oziroma govori. Zaradi pritiskov oglaševalcev se prav tako ne sme pisati nič slabega o njih. Danes imamo več vrst cenzur, ki pa niso vezane samo na politiko. "Kapitalska cenzura je morda še nevarnejša, ker je bolj prikrita", je še na to temo dodala Melita F. Hajnšek.

7. Stališče do takratnega novinarstva

Kako so ocenjujete takratno novinarstvo?

Melita F. Hajnšek pravi, da je bilo takrat manj politike, črne kronike in športa. Takrat se je pisalo tudi bolj tehtneje oziroma bolj preišljeno. Ko smo jo povprašali po žanrih v tistem obdobju v primerjavi z današnjim, je dejala, da je danes veliko manj komentarjev, kolumnistike in pa reportaž.

Tudi mi sami smo poskusili primerjati takratno in današnje novinarstvo, vendar žal ne preveč uspešno, saj se danes težko dobi stare izvode časopisov. Če verjamemo na besedo naši intervjuvanki, lahko rečemo, da je danes veliko več črne kronike, politike in pa tudi športa. Prav tako so bolj pogoste zabavne vsebine, vsebine, ki popestrijo vsakdanjik povprečnega zaposlenega ali pa mogoče tudi nezaposlenega državljana. Prav tako danes, veliko bolj velja rek: "Slaba novica je dobra novica".

PRILOGA A: Transkript intervjuja

Zanima me, kako dolgo ste že zaposlena novinarka pri Večeru? Ali je bilo v tistem obdobju, ko ste se vi zaposlili, tam lažje dobiti službo v novinarskem poklicu kot danes?

Na Večeru sem že petindvajset let in absolutno je bilo tedaj lažje dobiti službo v časopisni hiši. Predvsem je bila zaposlitev za nedoločen čas in socialna varnost je bila bistveno večja, pa tudi odnos delodajalcev, vodstva je bil bistveno drugačen. Danes imamo novinarji pogosto občutek, da smo zgolj brezpravni mezdni delavci. »Osma sila« je izgubila velik del svoje moči, tudi socialni položaj mladih, prihajajočih novinarjev je izjemno slab. Po novem morajo odpirati celo svoje s.p.-je. Predstavljajte si mladega novinarja z obupno nizkimi honorarji, ki mora ob vsem kot »samostojni podjetnik« celo preživeti? Je povsem brezpraven, ne more vzeti kredita, kvaliteta življenja je obupna, status v družbi prav tako.

Logično je, da se z razvojem tehnologije spreminja tudi samo delo novinarja, vendar me vseeno zanima, kako je potekalo novinarsko delo na začetku vašega službovanja? So se uporabljale podobne metode, kot danes?

Na začetku mojega novinarskega dela je bila tehnologija bistveno drugačna – vse smo pisali na počasne pisalne stroje, na daljavo smo tekste oddajali s teleprinterji (ki so povsem utonili v pozabo). Delali smo bistveno manj, tudi časopisnih strani je bilo manj. Kljub vsemu pa so bili profesionalni standardi višji. Uredniki so resno in permanentno delali z mladimi novinarji, jih spremljali; nikakor se ni dogajalo, da bi kdorkoli »s ceste« lahko objavljali karkoli kjerkoli. Danes se praktično noben tekst ne vrne avtorju, objavi se vse, delo z mladimi je površno, mentorskega sistema ni več, vsak uredniški poseg v tekst, četudi je stilistični, se označuje za cenzuro itd.

Za novinarja in njegovo delo so najpomembnejši viri informacij. So se tudi ključni viri skozi čas spreminjali do danes (kategorizacija uradnih in neuradnih virov in če so včasih kakšni neuradni kasneje postali zanesljivi uradni viri in obratno...)

Viri so se spreminjali skozi čas, tudi neuradni so postajali uradni, res pa je, da se je z razraščanjem PR oddelkov v vseh institucijah marsikaj spremenilo. Piarji filtrirajo, manipulirajo, tudi onemogočajo direktno komunikacijo, zlasti pa so povzročili velik odliv sposobnih novinarjev v vrste piarovcev. PR je boljše plačan od žurnalizma, tudi delovni čas in razmere so ugodnejši. V času pluralne demokracije, pozicije in opozicije, so viri vedno na voljo na obeh straneh glavne politične osi. Anonimke, mobilni telefoni vseh bistvenih akterjev današnjega časa, do katerih se lahko danes dokoplje vsak "novinarček" s pol leta prakse, zveze in poznanstva, namerna lansiranja podatkov v javnost, so današnja stvarnost novinarskega delovanja.

Kakšna pravila in norme so veljale za oblikovanje prispevkov? Kdo je te norme določal?

Prispevki nekoč in danes so morali biti verodostojni, resnični, profesionalni, jasni, slogovno dognani, informacije preverjene, etično neoporečne, ne hujskaške. Norme so določali uredniški odbori in vodstva medija, pa tudi cehovska pravila so pomembna. Da o etičnem imperativu ne govorim, ta je danes najbolj omajan.

Na podlagi česa ste se odločali glede objavne vrednosti posameznega prispevka in kaj se bo objavilo? Kdo je odločal o objavi?

Odločali smo se na podlagi verodostojnosti, kredibilnosti, profesionalnosti, avtentičnosti, kakovosti, primernosti. O temah smo se dogovorili na uredniških sejah, vsak urednik za posamezno področje je odgovarjal za standarde objave v svoji redakciji. Vse skupaj se je usklajevalo na posebnih uredniških odborih dvakrat na dan, kjer se vse teme tistega dne prediskutirajo, odločijo se za komentarje, stalne rubrike, uvodne teme, avtorje.

Kaj je takrat veljalo kot kakovosten novinarsko prispevek? Kakšna je bila takrat prisotnost v prispevkih grafičnih elementov in fotografij?

Kakovosten novinarski prispevek je bil, kot sem že dejala zgoraj, verodostojen, s preverjenimi informacijami, zanesljivimi viri, v kakovostnem slogu in jeziku. Prisotnost grafičnih elementov in fotografij je bila bistveno manj pomembna kot danes, ko se vse prilagaja »lay outu« in mora biti vse polno vizualnih dodatkov, ki bralca, ki nima bralne koncentracije in časa, pritegne k branju. Zadnja leta se časopisne hiše več ukvarjajo z grafično podobo kot z vsebinskimi koncepti, strani se čedalje bolj spreminjajo v foto albume, daljši, poglobljeni teksti so pogosto izrinjeni.

Kakšne pritiske ste novinarji takrat doživljali? Kako pa je bilo s cenzuro? Ali je danes stopnja cenzure večja ali manjša kot takrat?

Pritiskov ni bilo občutnih. Sicer so nam kak članek pustili v predalu, a ne zaradi ideološke cenzure, ampak zato, ker so uredniki še lahko kak tekst zavrnili mlademu novinarju. Danes je kaj takega nemogoče, zato se objavlja vse. Cenzura danes obstaja, a je bolj prikrita in perfidno izražena v ne ukvarjanju z nekimi temami. Zaradi pritiskov velikih oglaševalcev se ne piše problemsko o njih itd. Oblike cenzure so danes mnogovrstne in niso vezane le na politiko. Kapitalska cenzura je morda še nevarnejša, ker je bolj prikrita.

Kako ocenjujete takratno novinarstvo? Za kakšne teme ste se najraje odločali da bi pisali o njih?

Kako pa je z žanri, kateri so prevladovali?

Težko govorim o posebnih temah »takrat«, bile so časom primerne in aktualne. Vsekakor pa je bilo manj politike, manj črne kronike, tudi manj športa in tehtneje se je pisalo. Danes je vse pisanje lahkotnejše, manj poglobljeno, ni več časa za raziskovalne teme, treba je dnevno producirati »plahte«. Žanri? Komentarjev je danes v tiskanih medijih še dovolj, iz elektronskih pa so izginili praktično. Tudi reportaža je redkejša, veliko več je intervjujev, pa tudi kolumnistka se je razmahnila.

Kako se v novinarskih prispevkih kaže (ne)pristranskost? Vpliv politike oglaševalcev?

O (ne)pristranskosti je težko govoriti. Vpliv politike in oglaševalcev je čedalje močnejši, lastništvo medijev je problematično, nakupi prav tako. Poznamo aktualno zgodbo Večera s podjetjem, ki noče razkriti, da je slavnati kupec itd. A to so še nedokončane aktualne zgodbe. Vsekakor je v času vsesplošne krize, tudi krize vrednot, čutiti krizo profesionalnih standardov tudi v medijih.